
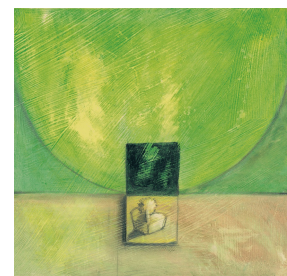
Salesiaanse vorming van nieuwe personeelsleden ter plaatse

De opvoedingsdoelen

Zingeving

**samen
DON BOSCO
zijn plaats
geven**

1. Voorafgaande opmerkingen

- Het onthaal, de begeleiding en de vorming van nieuwe personeelsleden is een wezenlijk deel van het personeels- en nascholingsbeleid van een school. Het moet een gepland aspect zijn in het globale schoolgebeuren. De directeur is de eindverantwoordelijke voor dit beleid. Hij kan de uitwerking ervan delegeren.
- Het komt de school zelf toe het precieze moment te bepalen wanneer zij een bepaalde stap in het proces van onthaal, begeleiding en vorming zetten. Zo zijn zij ook vrij om zelf te bepalen wie zij bij een bepaald initiatief betrekken (de directie, deelnemers aan de Don Boscocursus, de salesiaanse gemeenschap, Don Bosco Vorming & Animatie, ...).
- Kunnen omgaan met zingevingsvragen is één van de doelen die in het opvoedingsproject naar voor wordt geschoven en waaraan in een Don Boscoschool wordt gewerkt. Ook al wordt het in deze context apart behandeld, het moet steeds verstaan worden in relatie met de drie andere opvoedingsdoelen (vrijheid, verantwoordelijkheid en verbondenheid) en in het perspectief van de integrale ontwikkeling van de jongeren.
- De omschrijving van de opvoedingsdoelen in het opvoedingsproject gebeurde tegen de achtergrond van het daar gehanteerde mensbeeld, maar ook vanuit de ruimte en de tijd waarin we opvoeding gestalte moeten geven d.w.z. Vlaanderen bij het begin van de 21ste eeuw.
- In de maatschappij waarin wij leven dient de hedendaagse opvoedingswerkelijkheid zich aan als een veelheid van ideeën, stromingen, normen, levenswijzen, waarden, ... waarin vaak weinig ordening te vinden is. Omdat we ons met ons opvoedingsproject midden in die veelheid plaatsen, komen we in een spanningsveld terecht van ons aanpassen aan die werkelijkheid en tegelijkertijd ons kritisch ertegenover opstellen. Vandaar dat we opteren voor een communicatief opvoedingsmodel. Als opvoeder staan we in de ruimte tussen de vele opvattingen en reflecties die jongeren hebben bij de vragen die ze zich stellen i.v.m. het leven in het algemeen en relaties in het bijzonder. Wanneer we deze elementen in een gesprek met de jongeren kunnen opnemen ontstaat groei naar meer menselijkheid en wordt verbondenheid gerealiseerd.
- De (nieuwe) personeelsleden moeten gemotiveerd worden tot en ondersteund worden bij deze waardenopvoeding.
- Naast formele (vormings)momenten bieden ook informele gesprekken inspiratie om van het opvoeden tot verbondenheid werk te maken.
- Nieuwe personeelsleden zullen zich vlugger zeker voelen i.v.m. deze waardenopvoeding wanneer zij in hun eerste jaar in het onderwijs op een systematische en deskundige manier begeleid worden.

2. Tekst uit het opvoedingsproject: Omgaan met zingevingsvragen

Naarmate het eigen levensproject duidelijker vormen aanneemt, groeit ook de vraag naar de fundering ervan. De opvoeder communiceert ook zijn diepere bestaansgrond. Hoe kijkt hij naar de onderliggende vragen van het leven? Opvoeden is in dialoog gaan met jongeren in woord en daad. Het is hen laten aanvoelen en weten waar hij voor staat, wat

hij waardevol vindt in het leven, hoe hij zijn eigen leven zin geeft en welke. Die zin kan ook gehaald worden in het leven en de boodschap van Jezus van Nazareth.

De opvoeder kan zijn levensovertuiging niet opleggen, ook niet zijn christelijk levensproject. Men kan die niet afdwingen. Hij kan de zinhorizon die het christelijke levensproject hem persoonlijk voorhoudt, in dialoog brengen. Hij mag daarbij hopen dat jongeren in die gelovige voetsporen treden en een eind mee opstappen. Maar fundamenteel in de opvoeding blijft het respect voor de eigen keuzes van jongeren. Het komt erop aan de jongeren te bekwamen in het ontwikkelen van hun identiteit ten aanzien van de sleutelproblemen van het leven en het samenleven. In de lijn van Don Bosco kiezen we ervoor dat te doen vanuit een christelijk perspectief.

In dialoog met Don Bosco: een opvoedingsproject, Don Bosco Centrale, Sint-Pieters-Woluwe, p. 45

3. Doelstellingen

- De nieuwe personeelsleden maken kennis met de inhoud van de vier opvoedingsdoelen zoals die in het opvoedingsproject zijn omschreven.
- De nieuwe personeelsleden zijn gemotiveerd om deze opvoedingsdoelen in hun onderwijspraktijk te integreren (implementatie).
- De nieuwe personeelsleden zien zowel in hun onderwijspraktijk als in de vrije momenten kans om jongeren te begeleiden bij de omgang met de fundamentele zingevingsvragen.
- De nieuwe personeelsleden zijn zich bewust dat zij door hun voorbeeldfunctie een belangrijke rol spelen in het leren omgaan met levensvragen. Hun eigen manier om met deze vragen om te gaan is hierbij een belangrijke hefboom.

4. Inhoud

- Zingevingsvragen zijn geen vragen die van buitenaf aan jongeren gesteld worden. Het zijn vragen die vanuit hun persoon opkomen. 'Hoe is mijn leven waard geleefd te worden?'
- Het zoeken naar zin speelt in op het fundamentele menselijke verlangen naar diepte, levenskwaliteit, naar ervaren en doorleefde samenhang van leven in zijn totaliteit en raakt de kern van ons bestaan, overstijgt het oppervlakkige.
- Alle mensen, ook jongeren, stellen zich op tijd en stond de vraag naar het waarom van de dingen. Het is immers eigen aan de mens dat hij nadenkt. Deze vragen kunnen echter ook geïnduceerd worden door bepaalde gebeurtenissen. Het zijn vooral grenservaringen die zingevingsvragen oproepen: levens-overgangen, stuiten op grenzen, verlies, keuzes maken. Deze ervaringen kunnen zowel een negatieve (lijden, dood, schuld, schaamte ...) als een positieve (geluk, graag gezien worden ...) grondslag hebben.

- Zingevingsvragen worden niet steeds expliciet verwoord. Vaak zijn ze verborgen in losse opmerkingen, lichamelijke klachten, noodkreten, dromen. Het veronderstelt bij leerkrachten de kunst om de vraag achter de vraag te horen.
- Het leren omgaan met de fundamentele levensvragen is echter niet beperkt tot die momenten dat een jongere ermee geconfronteerd wordt. Het staat ten dienste van en maakt deel uit van het proces van volwassenwording, van menswording. De kunst is jongeren op ogenblikken dat deze vragen niet aan de orde lijken, toe te rusten om er op de momenten dat ze zich aandienen op een constructieve manier mee om te gaan.
- Het is voor de leerkracht geen kwestie van jongeren kant en klare antwoorden aan te reiken voor de vragen van het leven. Het is misschien wel veel meer een kwestie van de juiste vragen stellen die jongeren uitdagen en begeleiden om zelf een antwoord te zoeken. Jongeren leren omgaan met zingevingsvragen en hen bij het worstelen met deze vragen nabij zijn kan slechts door met deze jongeren op weg te gaan.
- Zingevingsvragen kunnen zowel psychologisch benaderd worden in termen van 'psychologisch evenwicht, rouwarbeid, acceptatie, bevrijding, ...' als spiritueel, waarbij op zoek gegaan wordt 'naar de dragende grond van het bestaan', 'de bron in mij', 'overgave', ... Deze laatste benadering is moeilijk te verduidelijken als dit niet aansluit bij een ervaring.
- In het kader van een integrale opvoeding is het leren omgaan met de levensvragen niet iets dat erbij komt maar iets wat er fundamenteel bij hoort.
- Het gezin is de voornaamste opvoedingsgemeenschap en draagt - na de jongere zelf - de grootste verantwoordelijkheid bij de opvoeding. In het gezin worden de waarden en beginselen die voor het omgaan met zingevingsvragen belangrijk zijn, doorgegeven. Naast die oriënterende functie van het gezin is de affectieve dimensie erg belangrijk. Als die goed is voelt een jongere zich veilig, zeker en thuis. Vooral het gevoel van zekerheid dat iemand in het ouderlijke gezin al dan niet krijgt, kan veel invloed hebben op de manier waarop een jongere met de levensvragen omgaat.
- Verschillende andere actoren spelen in het proces van volwassen worden van jongeren een belangrijke rol: familie, buurt, vrienden, school, jeugdbeweging, ... maar ook opiniemakers zoals de media, ideologieën, reclame, ... Volwassen worden is een kwestie van leren verwerken van wat men van anderen in de wisselende omstandigheden van het leven meekrijgt. In die zin is volwassen worden een emancipatieproces, waardoor de jongere zijn eigen persoonlijkheid vormgeeft. Ook wat betreft het omgaan met zingevingsvragen.
- Jongeren voorbereiden om om te gaan met de fundamentele vragen van het leven is zoals gelijk welke andere opvoeding een relationeel gebeuren. De kwaliteit van de relatie leerkracht-jongere zal in grote mate mee bepalen of van een leerkracht aanvaard wordt dat hij probeert nabij te zijn. Communicatie en respect zijn hierbij belangrijke hefbomen.
- Jongeren leren omgaan met de fundamentele levensvragen, ook al is het in een context van crisis, veronderstelt geen therapeutische kennis maar een grote persoonlijke betrokkenheid. Centraal hierbij staan niet methodieken maar een manier van leven, een persoonlijke zinvolle levensstijl.

- In jongeren leren omgaan met zingevingsvragen ben je als leerkracht (zoals voor het geheel van het onderwijs- en opvoedingsgebeuren) je eigen instrument. Je draagt jezelf altijd mee: je eigen opvattingen, ervaringen, waardenhiërarchie, kwetsuren, angsten en onvrijheden, verworven vrijheid, ... Het is dan ook belangrijk dat je als leerkracht een goed beeld van jezelf hebt.
- De groei in zingeving krijgt steeds een particuliere invulling. Jongeren worden opgeroepen om op een persoonlijke manier inhoud te geven aan hun levensproject. Daarom is het belangrijk dat de opvoeder zijn levenswaarden communiceert maar eveneens dat hij de jongere ook structuren en methodieken aanreikt om zijn levensproject te toetsen en te bevragen. Het is belangrijk dat jongeren dit leren doen in communicatie met de mensen die hen omringen en in een kritische reflectie op de werkelijkheid waarin zij staan.
- 'Je mag als leerkracht zo dicht bij een jongere komen als je op een bepaald moment bij je eigen emoties en pijn kan komen.' Als leerkracht moet je eerst zelf met je eigen levensvragen geworsteld hebben.
- Geïntegreerde spiritualiteit is een kracht bij het jongeren leren omgaan met zingevingsvragen
- Als leerkracht kan je ook terugvallen op rituelen en symbolen die de levensbeschouwelijke tradities aanreiken.
- De christelijke traditie heeft ook vandaag nog iets te bieden in het kader van leren omgaan met de fundamentele levensvragen. De mens is niet de maat van alle dingen. Het leven en de werkelijkheid zijn gegeven. Deze traditie spreekt over het 'heil' van de mens. Dat wil zeggen: het gaat om de 'heling' en bevrijding van de gehele mens, tot in zijn lichamelijkeheid. Voor deze traditie is elke mens uniek en als dusdanig 'beeld van God'. In deze traditie hoef ik geen held te zijn. Ik ben mens en geen 'god'. Problemen komen er precies wanneer ik mij als goddelijk beschouw en zo ga gedragen. Mensen hebben het recht om te falen. Deze visie kan ons bevrijden van overspannen verwachtingen. De bijbelse traditie spreekt van lijden en opstanding. Geen Pasen zonder Golgotha, geen beloofde land zonder woestijn. De vraag naar het waarom van het lijden wordt door de bijbel niet theoretisch opgelost. Praktische solidariteit is het enige antwoord, zoals Jezus zelf heeft voorgedaan. De bijbel geeft een eigen invulling van rechtvaardigheid: het is recht doen aan de anderen en in het bijzonder aan diegenen die niet voor hun eigen belang kunnen opkomen. God is een rechtvaardige God in zijn partijdigheid. De 'voorkeursoptie voor de armen' loopt als een rode draad doorheen de hele Schrift. Het uiteindelijke criterium is, naar de parabel in het 25ste hoofdstuk van Matteüs: 'Wat je aan de minsten van de mijnen hebt gedaan, heb je aan Mij gedaan.'

- Het leren omgaan met de levensvragen zal steeds in overeenstemming moeten zijn met de leeftijd, verantwoordelijkheidszin, maturiteit... van de jongeren.
- Leren omgaan met zingevingsvragen staat niet naast of los van het leren van vaardigheden en inzichten. Het valt er echter ook niet mee samen. Kennis moet 'zin' krijgen. Leerlingen moeten zichzelf leren begrijpen, de wereld begrijpen en zich leren positioneren. Kennis moet 'zinnig' ingezet kunnen worden. Jongeren moeten worden voorbereid op een zinstichtende en zingevende taak in de wereld. Kennis die men verwerft moet geïntegreerd worden in de reeds aanwezige zingeving, die door dit proces ook verandert.
- Voor zingevingsvragen bestaan er enkel 'langzame' antwoorden: jongeren nabij zijn bij hun verwerkingsproces en hen ondersteunen bij het uitspreken, accepteren, nieuwe wegen uitproberen, keuzes te maken, ...
- In het diepste van onszelf ontdekken we iets dat aan ons voorafgaat. In het diepste van onszelf ontmoeten we iets/iemand Anders dat ons overstijgt. Aanwezig zijn bij onszelf leidt tot aanwezig zijn bij dat overstijgende. Zin is luisteren en ontvangen en van daaruit terug de weg naar buiten gaan.
- Zin gedijt op het continuüm tussen ontvangen en opbouwen. Zin is een geschenk dat in stilte op ons toekomt in verwondering en meditatie maar ook in uitdagingen, lijden of ontgoochelingen. Zin is niet ten volle af te dwingen, op bevel op te roepen of formeel te constitueren. Anderzijds heeft zin ook iets te maken met oefening, zich inspiratie eigen maken.
- Pedagogische beroepen vervullen bij uitstek een bemiddelende heilsfunctie. Een leerkracht brengt 'heil', brengt 'heelheid'. Wat we aan zinervaringen hebben ontvangen geven we op vele wijze door.
- De drie stijlkenmerken uit het salesiaanse opvoedingsproject - een communicatieve, assisterende en evangelische stijl - zijn krachtige hefboomen om jongeren te leren omgaan met de vragen van het leven.
- Aan de concrete kansen die er in het schoolgebeuren zijn om jongeren te leren omgaan met zingevingsvragen gaat de vraag vooraf naar het schoolklimaat en de onderwijsvisie die er gehanteerd wordt. Stoomt men jongeren eenvoudig weg klaar voor de arbeidsmarkt of leert men hen kritisch en creatief in het leven staan en met de levensvragen (mysterie) omgaan?
- Ook al spiegelt de samenleving vaak het tegenovergestelde voor, jongeren zullen ook moeten leren omgaan met het voorlopige, het beperkte, het onaffe. Ze moeten leren dat een 'onvolmaakt' bestaan ook zinvol kan zijn.
- In de samenleving hebben grote verschuivingen plaatsgevonden i.v.m. thema's als zonde, schuld en oordeel. Enerzijds worden deze begrippen als voorbijgestreefd afgedaan, terwijl men ze anderzijds in nieuwe contexten opnieuw ziet opdagen. Iemand met overgewicht wordt hiervoor geoordeeld/veroordeeld en wordt als schuldig bestempeld. Het is belangrijk over deze fenomenen met jongeren in gesprek te gaan.
- Het graan groeit terwijl de boer slaapt. We moeten als leerkrachten zaaien, maar mogen tevens vertrouwen op God die vruchtbaarheid geeft.

5. Toepassingsvelden

- De jaarkrans (zowel burgerlijk als kerkelijk-liturgisch) biedt eigen kansen om bepaalde thema's die verwijzen naar het mysteries van het leven uit te werken (November en Allerheiligen, lente en nieuw leven, ...). Het is belangrijk bij deze gelegenheden naar een zingevingskader te verwijzen.
- In een multi-religieuze samenleving worden ook door andere godsdiensten fundamentele vragen op de agenda geplaatst.
- Dankzij de media is 'de wereld een dorp'. We zijn vrij vlug op de hoogte van dingen die er in de wereld gebeuren. Gebeurtenissen uit de actualiteit kunnen een aanzet bieden voor een gesprek over levensvragen.
- Ook binnen de school en het leven van de jongeren zelf vinden geregeld gebeurtenissen plaats die vragen oproepen. Dit zijn kansen om de levensvragen op de agenda te plaatsen.
- Keuzemomenten, in het bijzonder studiekeuze- en beroepskeuzes, roepen niet alleen vragen naar een zinvolle levensvervulling op, het zijn tevens kansen om leerlingen te laten reflecteren over hoe zij hun leven willen uitbouwen, welke waarden zij belangrijk vinden, ...
- In de mate dat leerlingen mogen zien en ervaren dat een leerkracht zich verbindt, in de zin van zich engageert, zullen leerlingen zich ook uitgedaagd weten om zich met iets te verbinden en zich hiervoor in te zetten.
- Gelovigen en ongelovigen trekken naar Santiago di Compostella, het succes van mindfulness, wierrook, engelen, ... Het zijn evenzoveel kansen om het fenomeen van zoeken naar zin te thematiseren.
- Spreken over de dragende grond van ons bestaan gebeurt gemakkelijker via metaforen en beeldtaal. De taalvakken bieden leerlingen hiervoor specifieke oefenkansen.
- Leerlingen laten kennismaken met vindplaatsen en bronnen van zin.
- Tonen dat er verschillende manieren zijn om in de wereld te staan. Er is meer dan het markteconomische nuttigheidsdenken. Leerlingen het onderscheid leren maken tussen problemen en mysteries. Ook als de dingen niet maakbaar blijken, zijn er nog andere registers te bespelen.
- Om de bijbels-christelijke traditie als een bron van zin te ontdekken, zijn de godsdienstlessen niet voldoende. Daarvoor is catechese meer aangewezen. Leerlingen ervaringen laten op doen van gemeenschap, van spiritualiteit, van sociaal engagement en dit geduid tegen de achtergrond van de christelijke traditie die Jezus van Nazareth belijdt als de Zoon van God.
- Om jongeren te laten kennismaken met de betekenis van de christelijke traditie voor de fundamentele levensvragen zou de school een gedifferentieerd aanbod moeten ontwikkelen van laagdrempelige initiatieven voor gans de schoolbevolking tot expliciet christelijke initiatieven voor jongeren die 'iets meer' vragen.
- Of het nu gaat om laagdrempelige initiatieven of initiatieven voor jongeren die meer verwachten, het zal er hoe dan ook op aankomen jongeren zinervaringen te laten opdoen en deze als zodanig ook duiden vanuit deze christelijke traditie.
- Een Don Boscoschool zou een ruimte moeten bezitten die gelovige zingeving oproept en symboliseert.
- Gelovige zingeving - zoals elke vorm van zingeving - is steeds bemiddeld.

- De activiteiten van de PAG zouden voor de leerlingen vingerwijzingen en ervaringen moeten bevatten die hen oriënteren bij het zoeken naar de zin van hun leven.
- Waar de PAG het kerkelijk jaar volgt, verdient het de voorkeur de sterke tijden van het jaar inhoudelijk grondig uit te werken in plaats van vele zaken eerder oppervlakkig aan te raken.
- Ook in verband met zingeving geldt de wijsheid *'less is more'*.
- Wat betreft jongeren leren omgaan met zingevingsvragen is iedere leerkracht zijn eigen instrument. Het behoort tot zijn professionaliteit dit instrument te blijven verfijnen.
- Jongeren leren omgaan met zingevingsvragen moet beleidsmatig ondersteund worden. De leden van de PAG op hetzelfde moment vrij roosteren is hiervan een concreet teken.
- Iedere leerkracht heeft de kans om 'al voordoende-in-dialoog' waarden voor te leven en hiervan te getuigen, zodat jongeren concrete modellen ontmoeten die hen voorleven hoe met de levensvragen kan worden omgegaan. Heel wat waarden worden onbewust doorgegeven. Op zich is dit echter niet voldoende. Deze waarden zouden ook benoemd moeten worden: 'voordoen-in-dialoog'.
- De westerse traditie bevat een schat aan kunst- en cultuuruitingen die handreikingen/oriëntaties zijn voor het omgaan met de fundamentele levensvragen. Door op een doordachte wijze 'kunst' in de school binnen te brengen kan zin gevisualiseerd worden. Leerlingen kunnen bij een dergelijk project betrokken worden.
- Opdrachten, lectuur, films, voorbeelden, ... zijn even zovele kansen om de jongeren met waarden en levenshoudingen te laten kennismaken. Een leraar die zijn leerlingen met de levensvragen wil leren omgaan is selectief in wat hij zijn leerlingen als modellen aanreikt.
- In de wereld van de jongeren zelf (muziek, film, you tube, ...) zijn er heel wat aanknopingspunten om levensvragen op de agenda te plaatsen.
- Een leerkracht die zelf betrouwbaar in het leven staat en dit ook uitstraalt getuigt hoe het leven fundamenteel goed is.
- Woorden, beelden en symbolen hebben elk hun eigen mogelijkheden om met levensvragen om te gaan. Voor jongeren is het in het perspectief van integratie van groot belang dat zij hun vragen en hun zoekend antwoorden leren uitspreken en dat terwijl het hen vaak aan taal en woorden hiervoor ontbreekt. Van getuigenissen en verhalen van volwassenen kunnen zij veel opsteken.
- Leerkrachten kunnen zelf modellen zijn om met zingevingsvragen om te gaan en kunnen nog andere modellen aanreiken.
- Expliciete religieuze momenten (gebed voor de les, bezinning of viering) kunnen op een eigen manier bijdragen tot het leren omgaan met zingevingsvragen en bieden kansen om met de christelijke traditie kennis te maken.
- We hebben met de persoon van Don Bosco een schat. Hij kan voor jongeren een referentiefiguur zijn om met zingevingsvragen om te gaan. Het is belangrijk dat we verhalen uit zijn leven blijven vertellen.

- Bezinningsdagen, bezinningsmomenten, vieringen allerhande, andere schoolpastorale activiteiten, ... kunnen bijdragen aan het proces waarin jongeren leren met de fundamentele vragen van het leven om te gaan.
- Met de jongeren durven filosoferen over het bestaan en het waarom der dingen.
- Geloof en leven worden vaak geïsoleerd gedacht. Terwijl geloven heel het leven doordringt.